СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
България, София 1504, бул. Цар Освободител 15
тел.: +359 2 9308 200; факс: +359 2 9460 255
www.uni-sofia.bg info@admin.uni-sofia.bg

SOFIA UNIVERSITY
ST. KLIMENT OHRIDSKI
Bulgaria, 1504 Sofia, 15 Tsar Osvoboditel Blvd.
phone: +359 2 9308 200; fax: +359 2 9460 255
www.uni-sofia.bg info@admin.uni-sofia.bg

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „Св. Кл. Охридски“ - Ректорат
Изх. № 61-13-16/11-12-2020

ДО ПРОФ. ДФН АНАСТАС ГЕРДЖИКОВ
РЕКТОР НА СУ „Св. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

КОПИЕ: ДО ПРОФ. ДСН МИХАИЛ МИРЧЕВ

КОПИЕ: ДО СТУДЕНТСКО ОБЩЕСТВО ЗА РАВЕНСТВО ПРИ СУ

СТАНОВИЩЕ
НА ЕТИЧНАТА КОМИСИЯ НА СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Относно сигнал на студенти от Студентско общество за равенство при СУ от 11.11.2020 г. по повод „тежките квалификации и реч на омразата на расова и етническа основа“ в лекции на проф. д.с.н. Михаил Мирчев от лекционния му курс „Социална работа с етнически групи“ във Факултета по науки за образованието и изкуствата

Етичната комисия бе сезирана от Ректора за изпратеното до него писмо на студенти от Студентското общество за равенство при СУ. На редовно заседание на Комисията на 13. 11.2020 г. бе взето решение за проверка на подадения сигнал за нарушение на Етичния кодекс. В съгласие с Правилата на работа на Етичната комисия проф. Михаил Мирчев бе уведомен за проверката и за възможността да вземе отношение към повдигнатите в писмото обвинения. Писмото-отговор на проф. Михаил Мирчев пристигна на 30.11.2020 г. На студентите, подали сигнала, също бе предоставена възможност да пишат до Комисията, след като се запознаят с получения отговор. Тяхното писмо бе получено на 4.12.2020 г. Гарантирането на поверителност в хода на проверката не бе възможно по причини, независещи от Комисията.

Според Правилата на работа на Етичната комисия проверката, която Комисията извършва, се отнася до сигнала, въз основа на който е взето решение за започване на проверка, като в нея участват само подалите сигнала лица и лицето, до което той се отнася. Проверката засяга посочените в сигнала конкретни лекции от избираемия курс „Социална работа с етнически групи“, който проф. Мирчев води като хоноруван преподавател във Факултета по науки за образованието и изкуствата, а не други негови дейности, възгледи и убеждения, изказани по различни поводи в или извън

университетска среда. В становището си Етичната комисия се позовава преди всичко на Етичния кодекс на академичната общност на СУ, като има предвид и правилниците на Софийския университет, и националното законодателство.

В писмото на Студентското общество за равенство при СУ е отправена критика към програмата на курса на проф. Михаил Мирчев „Социална работа с етнически групи". Конкретни критични бележки Студентското общество има към: Втора лекция „Работа с ЕТНО групи или МАЛцинствени общности. По цялата пирамида."; Трета лекция „Социална ПИРАМИДА на ОБЩНОСТИТЕ в България - от 1986 до 2019" и Четвърта лекция „ВПЛитане или СЕГрегиране на МАЛцинствата. Социална ДИСТанция" (запазен е начинът на изписване на заглавията от автора в неговия канал в Youtube).

Членовете на Етичната комисия се запознаха с цялостното съдържание на трите посочени от Студентското общество лекции и стигнаха единодушно до следните изводи:

В лекциите са изказани твърдения, които не са подкрепени с реални данни и не се позовават на достоверни източници и статистически анализи, както и не са прецизно дефинирани основни понятия като „общност", „национално малцинство", „колективни права", „диаспора", в разрез с критериите за научна точност в преподаването. Използвани са негативни стереотипи и клишета от всекидневната реч, както и генерализации, при които въз основа на негативни примери се правят изводи за общността като цяло.

Такъв е случаят с примерите за поведението на ромите във Втора лекция (14-15 мин. от видеото), при описанието на които смятаме, че е налице стереотипизация и генерализиране. Не са приведени конкретни доказателства за „колективни права" на ромите, не са представени алтернативни гледни точки, а фокусът е върху негативното и обидно послание, внушаващо, че всички роми имат поведение на правонарушители.

В частта от лекцията, отнасяща се до бежанците (24, 29-30 мин.), проф. Мирчев дава характеристики, без да посочва на какви източници се основат те, нито какъв научен инструментариум използва, за да стигне до направените от него изводи. Липсва какъвто и да е доказателствен материал за определения като „агресивни", „нежелаещи да се интегрират" и др., които той отнася без каквито и да е уговорки към всички бежанци и мигранти, които споменава в лекцията.

В Трета лекция проф. Мирчев прави анализ на социологическо проучване за самооценката на ромската общност в различни периоди от време. В хода на изложението (4-5 мин.) той се отдалечава от подхода във втората лекция, водещ до стереотипизация и генерализиране и проявява критичност спрямо стереотипното отношение към ромите, след което анализира различните групи в общността и промените, които настъпват в тях след края на 80-те години, а за някои от тези групи дава много позитивна оценка. Същевременно, описвайки негативните тенденции, водещи до нарастване на бедността и влошаване на начина на живот, лекторът отново обобщава, че „в ниските си части" тази общност „често пъти" е „агресивна" (10 мин.) и предупреждава студентите си, че ще се наложи да работят с тази група. И в този случай не се привежда доказателствен материал за тази „агресивност".

И в тази лекция (30-32 мин.) подходът на проф. Мирчев към бежанците е свързан с това да дава оценки като цяло, без позоваване на каквито и да е данни, вкл. когато говори какъв е опитът на западноевропейските държави във връзка с интеграцията на тези хора, като по този начин внушава на своите студенти негативно отношение.

Що се отнася до темата за раждаемостта, вкл. при различните етнически групи, членовете на Етичната комисия смятат, че тя е важна и проф. Мирчев с основание я повдига в контекста на лекцията (35-36 мин.), но това е направено отново без посочване на надеждни източници за приведените данни, без да задълбочи и нюансира изводите и без да насочи студентите към осмисляне на причините за посочените от него различия, които не са само с етнически характеристики.

По отношение на критиката на Студентското общество за начина, по който проф. Мирчев се обръща към една от своите студентки (26 мин.) и за репликата му в края на лекцията, от контекста е ясно, че става дума за реплики, разменени със студентите в свободен разговор и няма основание в тези реплики да съзираме дехуманизиране и/или сексистко отношение. В писмото до Етичната комисия проф. Мирчев допълнително пояснява контекста на тази своя реплика.

В същото писмо на проф. Мирчев е изказано недоумение и несъгласие във връзка с обвиненията в антисемитизъм, отправени към него в писмото на Студентското общество. Етичната комисия смята, че поставени в цялостния контекст на изложението, думите на лектора по повод на евреите (42 и 61 мин.), не са израз на антисемитизъм.

По отношение на Четвърта лекция Студентското общество за равенство при СУ посочва, че в нея проф. Мирчев „заявява на бъдещите социални работници, че единственото, което може да „оправи" ромите е „диктатурка". Според членовете на Комисията, репликата, подхвърлена от проф. Мирчев (21 мин.), е част от поредица въпроси, отправени към студентите в опит да се постигне дискусия и студентите да формулират решения за справяне с определени проблеми на ромската общност. Част от тези въпроси целят да провокират отношение към възможностите на демократичната държава да реши тези проблеми и подхвърлянето на думата е по-скоро иронизиращо и по повод на конкретни мнения, изказани от студентите. В тази своя лекция проф. Мирчев се позовава на собствени анализи и представя на студентите единствено собствени възгледи.

Комисията взема предвид това, че негативни стереотипи и широко разпространени клишета няма как да не бъдат обсъждани, и всъщност е наложително да бъдат обсъждани, в един курс по социална работа с етнически групи. Тя също така допуска, че част от примерите в лекциите и квалификациите по повод определени малцинствени групи са волно или неволно изказани в свободен разговор със студентите или в отговор на техни изказвания.

Като правят разлика между използването на стереотипи във всекидневна реч и в частни разговори и говоренето с негативни стереотипи в университетска аудитория пред студенти, членовете на Комисията подчертават убеждението си, че в академична среда следва да бъде удържано не догматично, а критическо отношение към

негативните стереотипи, което предполага изследване на основанията и механизмите на тези стереотипи.

В университетска среда е налице специфична отговорност на преподавателя, неотменно свързана с академичната свобода в преподаването. В това отношение констатираме нарушение на чл. 2 от Етичния кодекс, който се отнася до интелектуалната честност в научната дейност, както и на чл. 5 за академичната отговорност в професионалното поведение, която изисква точност и надеждност.

Според Комисията в основата на социалната работа стои ясен етичен ангажимент за приобщаване на конкретни индивиди и групи, които в едно или повече отношения биха могли да бъдат уязвими, и предполага усилия за изграждане на връзки на доверие, емпатия, готовност за разбиране и толерантност. Това не означава да се пренебрегват проблемите, свързани с агресивно поведение или насилие, но за справянето с подобни проблеми в контекста на социалната работа е необходима и специална професионална подготовка.

Във връзка с негативните стереотипи и клишета по отношение на етнически групи, възприети като обидни и унизяващи, както и с генерализациите, при които не са зачетени индивидуални различия и които, ако не са подкрепени с достоверни данни, са несправедливи, смятаме, че е налице нарушение на чл. 3 и на чл. 4 от Етичния кодекс.

Според чл. 3: „Отношенията в академичната общност се основават на уважение към всяка човешка личност, независимо от нейната актуална позиция, опит и перспективи. В академичната общност са недопустими отношения на зависимост, принуда и дискриминация въз основа на етнически, полови, религиозни, политически и други признаци.“

В Етичния кодекс на СУ намират израз ценностите, около които академичната ни общност е обединена. Посочени са и границите на академичната свобода, която като всяка друга свобода не е неограничена свобода и е свързана с голяма отговорност - както за изследователската и образователната дейност в Университета, така и пред обществото.

Според чл. 4: (1) „Всеки учен разполага със свобода на мисълта и изразяването и е свободен да избира методите, чрез които да решава научните задачи в съгласие с установените етични стандарти, като не нарушава чуждото достойнство или лично пространство. Свободата да се учи, преподава и изследва трябва да се упражнява с оглед на благото на обществото, където този труд намира приложение и признание.

(2) „Всеки учен е свободен да обсъжда открито идеи, да участва в дебати и изразява критични позиции, като се стреми тези позиции да бъдат разгласени и обосновани и се придържа към точност при излагането на различни гледни точки. Академичната свобода се упражнява при зачитането на разнообразието и мнението на другия – основен белег на академичната толерантност.“

Етичната комисия не приема твърденията на Студентското общество, че в своите лекции проф. Мирчев „разгръща крайно десни и фашистки теории“, нито че същите са „изпълнени с ксенофобско и антисемитско съдържание“. Според Комисията установените нарушения се свеждат до генерализацията, стереотипизацията и

едностранчивостта в изложението по отношение на отделните етнически групи. Подсилени с внушения за враждебност и агресивност, те биха могли да затвърдят предразсъдъци и да водят до формиране на нагласи за дискриминационно отношение.

Комисията намира, че в писмото на Студентското общество за равенство са налице както основателни твърдения, така и крайни квалификации и преувеличения. Употребата на понятия като „расизъм“, „фашизъм“, „антисемитизъм“ в университетската среда предполага задълбочен анализ и прецизно дефиниране и диференциране.

Смятаме за некоректно вметнатото в писмото твърдение по повод „зачестили случаи на преподаватели, защитаващи расистки, фашистки и антисемитски псевдонаучни тези“ и бихме искали да подчертаем, че в последните четири години, откакто е създадена Етичната комисия, до нея не са подавани такива сигнали.

Призивите за „изкореняване“ на стереотипи подценяват сложността на проблема и го радикализират вместо да залагат на диалог, изграден на търпимостта и на волята за разбиране. Поставянето под въпрос на предразсъдъците – чуждите, както и собствените, е постоянна задача на всеки образован човек, а ролята на Университета е свързана с формирането на критическо мислене, активна гражданска позиция и диалогична култура. За постепенна промяна в нагласите е необходимо да се работи в обществото, при това в дългосрочен план.

Обезпокоени сме от подетата кампания срещу Университета и от опитите за натиск и политизиране на отношенията в него. Смятаме, че съхраняването на престижа на Университета е обща грижа и отговорност и на преподавателите, и на студентите.

Убедени сме, че мисията на Университета и в настоящата сложна ситуация е поверена на будното съзнание и самосъзнание на всеки представител на академичната общност, както и че академичната общност на Софийския университет ще продължава да допринася за културата на диалога в българското общество, основана на взаимното уважение, толерантността и мирното съжителство, в съгласие с Конституцията на Република България, в която ясно е заявена верността „към общочовешките ценности: свобода, мир, хуманизъм, равенство, справедливост и търпимост“.

Въз основа на констатираните нарушения на Етичния кодекс и правилата за добра научна практика Етичната комисия препоръчва на Ректора в рамките на неговите правомощия да предприеме съответни мерки.

ДОЦ. Д-Р ВАЛЕНТИНА КЪНЕВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ЕТИЧНАТА КОМИСИЯ